

HVALER MENIGHETSBLAD

NR 3 - 2022

75. ÅRGANG

**MINNEORD OM
MARIANNE HAUGHOLT**

Side 9

**STRIKK DEG
SUNN OG GLAD**

Side 12-14

**EN TREKKFUGL
VENDER TILBAKE**

Side 16-18

DEN NORSKE KIRKE

Hvaler menighet

kirken.no/hvaler

Kirkekontoret (Kirkens hus)

Storveien 12, 1680 Skjærhalden

Tlf: 69 37 90 37

post@hvaler.kirken.no

Hvaler sokn

Kristin Seljebakken,

Tlf: 473 16 893

ksejebakken@pmx.net

Hvaler menighetsblad

Storveien 12, 1680 Skjærhalden

hvalermb@outlook.com

Ansvarlig utgiver:

Hvaler menighetsråd

post@hvaler.kirken.no

Kontonummer 1506.23.78902

Redaksjonskomité:

Ragnar Bjørck, Grethe Hummel,
Kjersti Morland, Einar Morland,
Dag Plau og Ellen Bjørnvall Vikør

Ansvarlig for annonsesalg:

Dag Plau. Tlf: 952 27 449

dag@plau.no

Trykk:

Møklegaards Trykkeri AS

Fredrikstad

info@moklegaard.no

ANSATTE:

Grethe Hummel

sogneprest

Tlf: 474 79 731

grethe@hvaler.kirken.no

Mats-André Soli

kirkemusiker

Tlf: 977 66 377

mats@hvaler.kirken.no

Kjersti Morland

menighetspedagog

Tlf: 975 26 412

kjersti@hvaler.kirken.no

Marius Kjølholt

kirketjener

Tlf: 483 92 297

marius@hvaler.kirken.no

Jenny Schorpen

kirketjener

Tlf: 907 13 680

jenny@hvaler.kirken.no

Jan Heier

Kirkeverge/daglig leder

Tlf: 474 79 730

jan@hvaler.kirken.no

kirkevergen@hvaler.kirken.no

Foto forside: Anne Kristin Aarflot. Fullmåne over Vikørhavn.

Foto på side 3: Anne Margrete Eliassen. Høst på Spjør.

Prestens hilsen	4
Menighetsrådets leder har ordet	5
Under himmelbuen	6
Dagens utvalgte salme	8
Minneord om Marianne Haugholt	9
Bibelhistorier fra gamle skolebøker	10
Strikk deg sunn og glad	12
Kjærlighet til naturen	15
En trekkfugl vender tilbake	16
Hvaler menighets misjonsprosjekt	19
Minnelund på Hvaler kirkegård	20
Takk til Ole Andreas Hauglum	21
Hvalersommer	22
Æsj – nordavind!	23
Hvaler kommune tilbyr energirådgivning	26
Glimt fra floraen på Hvaler	27
Kutter - vakrest av alle	28
Fest i Guds hus	30
Premiekryssord	31
Barn og unge, hva skjer i oktober og november	32
Barnas side	33
Sommeravslutning på Storesand med årets konfirmanter	34
Konserter siden sist	43
Fra foreningslivet	44
Siden sist	45
Gudstjenestelista	46
Sorg og glede i våre kirker	47

SOMMERGLEDE – OG TAKKNEMLIGHET

En sommer er over, men vi drar den ut så langt vi kan! Enda en nydelig, nordisk sommer med lys døgnet rundt. Med varierte temperaturer som er til å nyte, ikke 35-40 grader C som svir av det meste, og som gjør at man helst må være i skyggen eller innendørs.

Jeg har tilbrakt sommeren 2022 på Kråkerøy og med Kråkerøy-, Hvaler- og Onsøyskjærgården som vidunderlige åsteder for avkobling og tilkobling. Kortreiste gleder og velsignelse, roturer i en skjærgård som er nettopp det, vidunderlig – noen få åretak unna. Bading i vann med få eller ingen farer, i år uten maneter, friskt og klart, og vannet blir lunkent etter hvert som sommer og varme har fått gjøre sitt. Jeg ser tilbake på sommeren med glede og takknemlighet, igjen. Og da har jeg ikke nevnt herlige turer på mangfoldet av stier vi har i skoger og ved kysten i vårt nærrområde.

Og, som vikarprest i Gressvik/Onsøy og på Kråkerøy/Hvaler har jeg fått feire gudstjenester i våre vakre kirkerom. Gledet meg over forventningsfulle dåpsfamilier med barn, som har blitt båret til og tatt imot, ved nådens kilde. Fått invitere til nattverdbordet

der nåden og livet deles ut gratis til alle som vil ta imot, like raust som sommersolen. Fått legge mennesker som har endt sitt livsløp i Guds hender, et privilegium jeg blir bare mer og mer takknemlig for å kunne ha – a Dieu, til Gud. Og få dele forventning, spenning og glede med dem som skal få si kjærlighetens ja til den de elsker - takknemlig.

Det meste av dette får vi ta med oss inn i høsten. Også i den møter Skaperen oss med raus skjærgård i nærrområder, med tindrende farger og rikelige muligheter til friske og luftige turer – i takknemlighet. Og vi inviteres til gudstjenester og fellesskap der nådens kilde vil strømme fra Ordet, dåpsbadet og nattverdbordet. Nye farvel der vi overgir i Guds hender – og blir gitt levende håp. Nye feiringer der ja til kjærligheten skal lyde. Jo da, også høsten gir oss grunn til takknemlighet – trassig motvekt mot krig og ødeleggelser nyhetsbildet møter oss med.

Troen, håpet, kjærligheten og takknemligheten skal seire.

*Svein Helge Rødahl
Vikarprest på Kråkerøy og Hvaler
høsten 2022*

Kristin Seljebakken

HØSTTAKKEFEST -

er en fin tradisjon vi har i kirken. Da bærer vi inn og dekorerer kirkerommet med blomster, frukt og grønnsaker fra årets avling. Med det vil vi gi Gud ære og takke for hans omsorg for oss.

Jødefolket har sin feiring i takknemlighet for årets avling. Det er Løvhyttefesten (Sukkot), - en sju dagers feiring hvor de også minnes utgangen av Egypt. Jeg har selv vært i Israel en gang under Løvhyttefesten, og det var en opplevelse å få være med på.

Amerikanerne feirer sin årlige Thanksgiving. Det er en tradisjon helt tilbake til de første innvandrerne fra Europa. Etter at de hadde bragt sin første avling vel i hus, hadde de en takkefest. I dag er dette en stor og viktig familiefest i amerikanske hjem.

Takknemlighet er vel ikke akkurat det som preger det vi leser og hører om til daglig. Ofte blir det satt søkelys på negative hendelser, kritikk av ting som ikke fungerer og misnøye med de som har ansvar i samfunnet. Det er veldig lett at vi selv også blir preget av disse holdningene. Av og til kan vi lese noen takkens ord på sistesiden i lokalavisa. Det kan være at noen fikk hjelp i en spesielt vanskelig situasjon eller fikk en annen positiv og hyggelig oppmerksomhet. Fint å lese!

Denne årlige takkefesten er ikke kun for innhøstingen, men vi kan gi uttrykk for takknemlighet for alle livets situasjoner; familie og venner, hus og hjem, trygghet og fred, noen hyggelige ord fra naboen eller et smil fra en vi møter i butikken. Ja, lista kan bli veldig lang. Og denne «lista» kan vi ta med inn i hverdagen vår. Det fine er at når vi

begynner å takke for konkrete ting, så skaper det igjen en glede i oss. En glede over alt vi har fått.

Nå går vi mot mørkere og kjøligere tider, men må denne høsten bli en tid hvor vi hver dag kan oppleve noe som fyller oss med takknemlighet og glede!

God høst!

Kristin

LIVET ER EN SANG VI IKKE KAN..

Av og til treffer man på en tekst som treffer en midt i hjertet eller sjela eller hvor det er. Teksten til høyre for deg nå, er en slik tekst som jeg hørte første gang i sommer. Den fikk meg til å gråte.

Noe sannere enn at livet er en sang vi ikke kan, skal en lete lenge etter. Og selv om teksten opplagt handler om et nært forhold mellom to mennesker, handler den, slik jeg leser den om selve livet. Om viktigheten av å sanse, av å stoppe opp, av å ta seg tid, av å åpne opp og av å ta imot.

Livet går sin gang, sakte, men sikkert tikker tiden ubønnhørlig videre.

Hva er tid forresten? Tid er et abstrakt begrep. Ikke kan vi ta på den, ikke se den, ikke stanse den eller få den til å gå fortere. Her i Vesten går tiden, i andre kulturer kommer den. De tenker at det kommer ny tid hele tiden. Det høres mindre stressende ut enn at tiden går. Vi har dårlig tid, sier vi. Vi har ikke tid, vi har liten tid og tiden har gått fra oss. Alt sammen betyr at vi har det travelt. Da er det vanskelig å lytte, å se eller være oppmerksom. Vi kaver i vei, for alt er så viktig.

Men hva er egentlig viktig? Det finnes det selvfølgelig mange svar på, avhengig av hvor vi er i livet, hvem vi er osv. Likevel finnes det kanskje noen kjerneelementer som de fleste kan enes om er viktige.

Det er ganske arrogant å påstå at penger ikke er viktige. Penger kan hjelpe oss et stykke på vei til det gode liv, men spør du folk hva som er viktig i livet svarer de fleste god helse, familie, venner, delta i samfunnet, tilgang til natur, fred og ro og fred med seg selv.

For min egen del har jeg kommet fram til at det er viktig å velge noe bort, ikke si ja til alt, velge litt roligere tempo. Velge tid til refleksjon, til å lytte.

*Det e kommet nåkka nytt imellom oss,
trur du vi kan få det te å bli her.*

*Livet e en sang vi ikkje kan
og nu går den akkurat forbi her.*

*Det du har I øyan dine nu,
det som gjør at vannet blei te vin,
uten at vi skjønnte at det skjedde,
og at det va vi som slapp det inn.*

Kari Bremnes

Nå har vi akkurat lagt bak oss den årstiden de fleste av oss liker best vil jeg tro, sommeren. Vi har fått båtene på land, grønnsakene i hus og satt inn utemøblene for denne gang. Høsten er her med sitt vakre og vemodige fargespill.

Høst er et begrep som også brukes om å bli gammel, livets høst. Vi eldes, visner litt etter litt, funksjoner reduseres, vi trenger reservedeler og kjemikalier for å holde kroppen i gang. De fleste av oss skal ikke på jobb mer, ingen spør etter kunnskapene våre eller tankene våre. Mange tenker nok at vi er noen gamle rørekopper, som ikke regnes med lenger. Livets sang har begynt på siste vers. Ingen vet hvor langt eller hvordan det verset skal bli heldigvis.

Selv håper jeg å kunne leve mer som Lina Sandell skriver i sin salme: - Blott en dag, et øyeblikk om gangen; hvile mer, lytte mer og bekymre meg mindre.

God høst.

Vennlig hilsen mormor

*Blott en dag, ett ögonblick i sänder
Vilken tröst vadän som kommer på
Allt ju vilar i min Faders händer
Skulle jag, som barn, väl ängslas då?
Han som bär för mig en moders hjärta
Han ju ger åt varje nyfödd dag
Dess beskärda del av fröjd och smärta
Möda, vila och behag*

*Hjälp mig då att vila tryggt och stilla
Blott vid dina löften, Herre kär
Ej min tro och ej den tröst förspilla
Som i ordet mig förvarad är
Hjälp mig, Herre, att vad helst mig händer
Taga ur din trogna fadershand
Blott en dag, ett ögonblick i sänder
Tills jag nått det goda land*

*Blott en dag, et øyeblikk om gangen,
hvilken trøst for min forsakte ånd!
Skulle da bekymring ta meg fangen?
Allting hviler i min faders hånd.
Han som har for meg et faderhjerte,
av sitt rike forråd vil han gi.
Hver en dag dens del av fryd og smerte,
hva jeg trenger all min tid.*

*Hjelp meg da å hvile trygt og stille
blott i dine løfter, Herre kjær,
og ei troens rike trøst forspille,
som i livets ord meg lovet er!
Hjelp meg, Gud, å nynne på den sangen
så mitt hjerte mer og mer den kan:
Blott en dag, et øyeblikk om gangen,
til jeg når ditt gode land!*

Utdrag fra salmen Blott en dag av Lina Sandell

Norsk oversettelse av Trygve Bjerkrheim

DAGENS UTVALGTE SALME

«Som barn i ditt hus» ble opprinnelig skrevet til messen «Gloria» som Hans-Olav Mørk og Tore W. Aas skrev til Oslo Gospel Choir i 1995. I denne salmen minnes vi om at alle vi som samles til gudstjeneste, uansett kjønn og alder, uansett om vi er trofaste kirkegjengere eller mer sporadisk besøkende – vi er her som barn i Guds hus. Teksten understreker at alle kan ha et hjem i kirken; det er plass til vår styrke og svakhet, vår sorg og vår glede. Salmen er også en bønn for kirken og verden, og oppfordrer oss til å gå med Guds kjærlighet ut til alle folk på jord.

Mats-André Soli

Vers 1

*Som barn i ditt hus har vi hver og en ett sted,
der vi kan søke ditt ansikt, og du gir oss av din fred.*

Så møtes vi her i din store faderfavn.

Du lar oss juble og glede oss når vi er samlet i ditt navn.

Refreng

*Du har lovet å være til stede
for å dele vår sorg og vår glede.*

Gi oss vilje og mot til å leve,

Herre, som barn i ditt hus.

Vers 2

Som barn i ditt hus gir du rom for alt vi er.

Vi har vår styrke og svakhet. Midt i alt er du oss nær.

Du samler oss nå til bønn og lovsang rundt ditt bord.

Og vi skal gå med din kjærlighet ut til alle folk på jord.

Bro

Vi ber for din kirke.

Vi ber for hverandre.

Vi ber for vår verden.

Velsign oss du, vår Gud!

Norsk salmebok nr. 564

MINNEORD OM MARIANNE HAUGHOLT

Vår tidligere kirketjener Marianne gikk ut av tiden den 23. august i år. De siste ukene bodde hun på Dypedalåsen, etter at kreften ikke lenger lot seg behandle. Det ble 8 års kamp for Marianne, og hun imponerte oss alle med sin optimisme og sin ro. Det er 11 ½ år siden Marianne begynte som kirketjener hos oss, og etter 4 år fikk hun utvidet stillingen med tjeneste som kontorassistent én dag i uken.

Marianne viste oss hvem hun var: Selvstendig og pliktoppfyllende. Med sitt gode smil og sin lune væremåte, var det behagelig å være i hennes nærhet. Etter hvert oppdaget vi at Marianne hadde spesielle evner med farger, blekk og papir. Hun tegnet de fineste kirkeplakater med delikate farger, og det var selvsagt at det måtte bli Marianne som skrev hilsen fra menighetsrådet i forsangernes praktsalmebøker.

En sommersøndag da Marianne var kirketjener i Spjørøy kirke, var det tomt i blomstervasene på alteret en halvtime før gudstjenesten skulle begynne. Jeg var klokker denne søndagen, og alt i kirken ellers var i skjønneste orden. Jeg ville spørre Marianne om jeg skulle få tak i noen hageblomster til alteret – men hvor var det blitt av Marianne? Jo, i all stillhet hadde hun tatt en tur i skogen og plukket noen villblomster og noen strå. Det ble så fint på alteret, med to elegante blomsterbuketter tryllet frem på et blunk. Slik vil jeg minnes Marianne og blomsterbukettene: med full kontroll og et elegant resultat.

Marianne sitt smil fulgte henne så lenge jeg traff henne, alltid var hun vennlig og rolig, også når behandlingene hadde frarøvet henne krefter og utholdenhet. Høsten for 4 år siden ble det ikke

lenger mulig for Marianne å fortsette i stillingen, da sykdommen stadig satte henne tilbake. Likevel ville hun gjerne komme innom Kirkens hus og bidra med forskjellig arbeid så langt hun hadde krefter til det. Hun har vært en flott medarbeider og kollega i kirkens stab, og vi vil lyse fred over Marianne sitt minne.

På vegne av Hvaler menighetsråd,

*Einar Morland
tidligere leder*

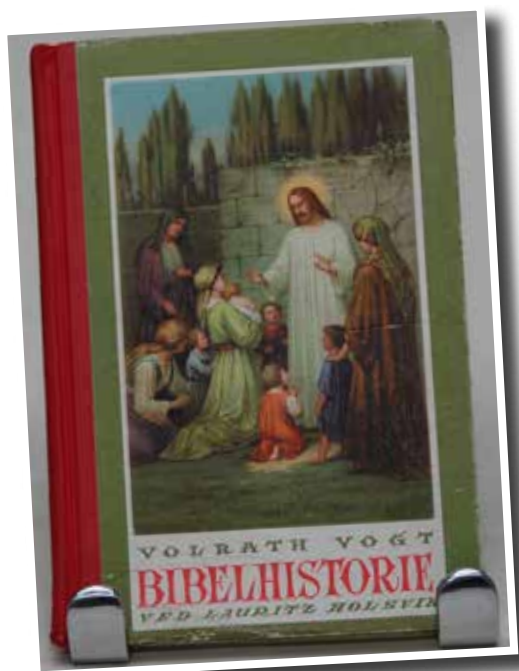
BIBELHISTORIER FRA GAMLE SKOLEBØKER

Det er ikke så veldig lenge siden at mange mennesker mente at hvert ord som står i Bibelen er sant og uforanderlig, at det er ord som er kommet fra Guds munn til profeter og andre som Gud ville fortelle til. Fremdeles er det mange som tenker slik, men de fleste prestene i Den norske kirke tenker annerledes nå. De tenker at Bibelen er skrevet av mennesker som forklarte vanskelige ting med det språket som folk rundt dem til enhver tid kunne begripe. Når forståelsen av verden og samspillet mellom mennesker og natur endrer seg, må en formidle Bibelens budskap med ord som er forståelige for de menneskene som lever der og da. For mer enn 60 år siden, gikk jeg på folkeskolen og lærte bibelhistorier utenat, ordrett slik de sto i læreboka. For mer enn 50 år siden hadde jeg en inspirerende og dyktig kristendoms lærer

på gymnaset, Leif Michelsen. På en fin måte forklarte han naturfagklassen vår at Gud kanskje ikke skapte verden på seks dager og hvilte på den syvende. Kanskje Gud brukte noen millioner år. Eller noen milliarder. Poenget med Bibelens skapelseshistorie er at det er Gud som skaper. Det ville vært fantastisk om jorden med all sin skjønnhet og verdensrommet kunne ha oppstått ved en tilfeldighet – men læreren vår fant det lettere å tenke at det står en skapermakt bak. Denne makten kalte han Gud, og det gjør jeg også.

Fra den første timen med kristendomsundervisning, tok denne glitrende pedagogen og teologen brodden av den konflikten som mange opplevde mellom kristendom og naturvitenskap. Jeg tenker at denne gode læreren hadde stor glede av å oppleve en hel skoleklasse som lyttet til det han hadde å si, og som også våget å utfordre læreren med tvil og motforestillinger.

Hvordan skal man så formidle bibelhistorier for vår tid? Skal man hoppe over eller utelate grusomme tekster som støter oss i dag? Det er ikke lett å svare på, men jeg tenker at det går an å presentere i Hvaler menighetsblad et skjønnst utvalg som foreldre eller besteforeldre kan lese for barn og barnebarn uten at disse mister nattesøvnen. Noen ledetråder for utvalget kan være å vise at Gud er skaperen, at Gud i de eldste skriftene er både streng, krevende og tilgivende og at noen mennesker fikk oppleve et spesielt nært forhold til Gud. Så blir det straks lettere å formidle bibelhistorier om Jesus på grunn av hans måte å behandle mennesker på. Kom gjerne med innspill og reaksjoner på form og innhold!

Bildeadresse: <https://www.museivaticani.va/content/museivaticani/en/collezioni/musei/la-pinacoteca/sala-xvi---secolo-xix/wenzel-peter--adamo-ed-eva-nel-paradiso-terrestre.html#&gid=1&pid=1>. Adam og Eva i Paradis, malt av Johann Wenzel Peter, ca. 1820.

Skapelsesberetningen i Bibelen er både poetisk, vakker og merkverdig. Den er ikke naturfaglig, men merkelig nok nevnes planter og dyr i en rekkefølge som langt på vei sammenfaller med det vitenskapen tenker i dag. Hovedbudskapet er likevel dette: Alt er skapt av Gud. Og hvordan skapte Gud verden? Jo, ved sitt ord. Skaperordene er en setning som gjentas: Da sa Gud.

GUD SKAPER VERDEN OG INNSTIFTER HELLIGDAGEN

I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden. Jorden var øde og tom, mørke lå over dypet, og Guds ånd svedde over vannet. Da sa Gud: «Det skal bli lys!» Og det ble lys. Gud så at lyset var godt.

Da sa Gud: «Det skal bli en hvelving midt i vannet! Da Gud hadde skapt hvelvingen, kalte Han den himmel. Slik fortsetter skapelsesberetningen med detaljer for hver skaperdag, seks i tallet. Gud lot landjorden stige opp fra vannet, og så lot han jorden bli grønn av planter og trær. Så ordnet han kalenderen med dag og natt, lys og mørke, sol og måne. Han skapte dyrelivet i havet, fuglene i luften og alle slags dyr. Og så skapte han menneskene i sitt bilde, og han skapte dem som mann og kvinne. Til sist så Gud på alt det han hadde gjort, og se, det var svært godt! Den sjuende dagen hvilte Gud. Han velsignet den sjuende dagen og helliget den.

Einar Morland

STRIKK DEG

SUNN OG GLAD

Sommeren er deilig, men høsten er også en fin årstid. Når det er mindre å gjøre ute rundt hus og hytte, er tiden inne for å sette seg godt til rette i godstolen om kveldene og hente fram pinner og garn.

Noen av oss har kanskje hatt et lite sommeravbrekk hvor strikketøyet har blitt liggende urørt? Skal vi bli ferdige med lune, gode strikkeplagg til liten og stor før vinteren setter inn, er det på tide å ta fatt på den koselige hobbyen igjen. Strikkede plagg er i vinden som aldri før. Et økt fokus på miljø har jo også mye å si. Det gir en helt annen følelse å ta på seg en selvstrikket genser enn en masseprodusert strikkek genser fra en kjedebutikk. Strikking er kanskje det mest populære tradisjonshåndverket i Norge. Men hvordan var opprinnelsen? Hvor lenge har vi behersket strikkekunsten her i landet?

Tone Tollefsen, som bor på Skjærhalden, var i mange år husflidskonsulent i Oslo hos Den Norske Husflidsforening. Med sin faglige kunnskap vet hun mye om temaet strikking. Tone ønsker i den anledning velkommen, vennlig og imøtekommende, i sitt koselige hus en varm sensommerettermiddag. Deilig kaffe og kaker kommer på bordet. Praten går lett. Hun forklarer:

- Man antar at strikking har vært utbredt i Norge siden tidlig på 1600-tallet. Den første skriftlige kilden om strikking finnes i en rettsprotokoll fra Bergen i 1634. Det er funnet rester av strikkede plagg som er ennå eldre, men man tror at de var importert. Tollpapirer kan vitne om det. I andre land i Europa hadde strikkekunsten vært kjent allerede siden 1200-tallet. Tekstiler som

var nålebundet har man også funnet rester av. Nålebinding, som er en håndarbeidsteknikk hvor man benytter en flat nål og tråd av ull for å sy løkker i hverandre, kan ha vært forløperen til strikking. Nålebinding var vanlig i vikingtiden. De eldste hele strikkeplaggene som er bevart i Norge er flotte natt-trøyer, strikket i tynn silke pyntet med vakre broderier. Dette var importerte luksusvarer, forbeholdt de rikeste i samfunnet. Disse trøyene kan sees på som en forløper for gensere og strikkede koffer.

- Utover på 1600-tallet inngikk strikking i arbeidet for å motvirke fattigdom. Strikking var viktig for å skaffe klær til familien. Bønder hadde sauer og spant sitt eget garn. Det ble strikket strømper, sokker, votter og luer. De første strikkepinnene av bein eller tre var nok dårlige og brakk lett.

- Først mye senere ble pinner av stål vanlig. I skriftlige kilder fra 1700-tallet står det om kvinner som livnærte seg som strikkersker eller ved å undervise i strikking. I løpet av 1700-tallet var strikketeknikken på frammarsj i Norge, både i by og bygd. Strikking ble også vanlig i de øvre samfunnslag i denne perioden. De strikket for fornøvelsens skyld. Det var først fra midten av 1800-tallet at strikking ble mer vanlig og spredte seg

til alle sosiale lag. Da dukket de første flerfargede strikkekoftene opp, i naturfarger f.eks. Setesdal, Fana og selbustrikking. Strikkemønstre spredte seg gjennom personlige kontakter, kopiering av plagg og strikkeprøver og man lærte mønstrene utenat. Det oppstod etter hvert forkortelser, som er i bruk også i dag, slik at avanserte mønstre kan skrives ned på en enkel måte.

- Den Norske Husflidsforening ble etablert i 1891, og Husfliden i Kristiania engasjerte mønsterdesignere, utga modellhefter og drev kursvirksomhet. I 1929, etter å ha reist land og strand rundt for å samle gamle mønstre, ga Annichen Sibbern Bøhn ut boka «Norske strikkemønstre». Boka ble en stor suksess og får mye av æren for strikkingens popularitet fra 30-tallet. På denne tiden ble norsk strikkemote også inspirert av internasjonale strømninger. Nye plagg kom på moten, bl.a. jumperen. Mønstrene ble stadig mer tilgjengelige i garnbutikker, ukeblader og strikkebøker. Ja, garn og mønsterproduksjon økte i omfang. I etterkrigstiden ble det strikket som aldri før. Hjemmestrikkede klær var billigere enn kjøpeklær.

- Strikkekunnskapen og interessen for strikking har gått i bølger. På 1960 og 70-tallet var interessen noe dalende.

En flott Spookgenser strikket av Ragnhild Nordengen. Per Spook har i høst kommet med en kolleksjon lekre designgensere, inspirert av samiske mønstre.

- Til Den Norske Husflidsforenings 90-års jubileum i 1981 engasjerte vi Per Spook til å designe en genser for å skape blest om jubileet vårt. Spook er jo den første norske moteskaper og klesdesigner som fikk eget motehus i Paris. I arbeidet sitt lot han seg ofte inspirere av norsk tradisjon og håndverk. Han introduserte luksusstrikkeplagg levert av norske strikkere til motehuset sitt. Og genseren til vårt jubileum? Det ble suksess! Spook-genseren som den blir kalt, er nok den av hans kreasjoner som er mest kjent blant folk flest. Mer enn 46 000 mønstre av denne genseren er solgt. Originalen vi fikk fra ham var i gult og svart. Da vi ga ut mønsteret i samarbeid med Rauma, tillot han valgfrie fargekombinasjoner. Genseren er stadig populær! I år kommer Per Spook til strikkefestivalen i Fredrikstad nå i september. Jeg har sikret meg billett for lenge siden!

- Flere designere har gjort norsk strikk kjent i utlandet og inspirert oss her hjemme med sin kreativitet. Ingen nevnt ingen glemt.

- Strikkebøker er blant de aller mest populære bøkene i Norge. Det utgis utallige bøker og mønstre hvert år.

- Strikkekunsten har gjennom tiden vært godt ivaretatt i Hvalersamfunnet. Designere og utøvende kunstnere er gode ambassadører for en kunststart som er tilgjengelig for lek og lærd.

- Strikking gir fin avkobling og det gir mulighet for kreativitet og strikkeglede. Farger og mykt, nydelig garn gjør oss godt. Strikking er rett og slett sunt for helsa.

Finn fram strikketøyet!

Ellen

Tone Tollefsen i Frøkengårdkofte.

**TRENGER DU NOEN
Å SNAKKE MED?**

**KIRKENS
SOS**

Ring oss på 22 40 00 40

KJÆRLIGHET TIL NATUREN

Ikke mange mil fra Hvaler-øyene, på universitetet i Ås, Universitetet for miljø og biovitenskap, befinner det seg en fabelaktig kunnskapsrik og kompetent professor i bevaringsbiologi. Hun heter Anne Sverdrup-Thygeson. I løpet av 3 år skrev hun 3 bøker – hvorav den første allerede er oversatt til 25 språk. Det er *Insektenes planet* som kom i 2018. I 2019 kom *Insektenes hemmeligheter*, og i 2020 *På naturens skuldre*.

Disse bøkene har blitt en øyenåpner for utallige lesere. Hun er en glimrende formidler av kunnskap om det til dels usynlige, myldrende livet som finnes i naturen, på landjorda og nede under bakken, i vann og luft. Hun lar oss bli kjent med en spektakulær del av jordklodens levende liv. Bare Norge finnes det om lag 19000 arter av insekter. Og de er så tallrike at det finnes anslagsvis 200 millioner insektindivider for hvert eneste menneske.

Ikke bare er de mange, men de er også uunnværlige i det økologiske samspillet i naturen. De er mat for fugl og fisk – og derved nødvendige for den maten vi mennesker selv lever av. De bidrar sterkt med pollinering av mange plantearter. De forvandler døde trær og vekster til jord, de rydder opp i naturen og bidrar til frøspredning.

Anne Sverdrup-Thygeson har drevet fremragende forskning på hvordan mennesker påvirker skogens arts mangfold, på insektenes rolle i naturen og samspillet mellom sopp, insekter og døde trær. Hennes veldokumenterte forskningsresultater har gjort at fler og fler nå ser farene med hvordan vi driver landbruk og skogbruk. Ensformig, industrielt jordbruk gir ingen plass til insekter. Flathogst forarmer gammel skog, og rammer en rekke arter som naturlig hører til der.

Reduksjon av gammel skog, urskog og uberørt natur vil føre til en naturkrise som igjen fører til en forverret klimasituasjon. Hun skriver om virkningene av redusert regnskog i Amazonas. Og hvordan fjerningen av mangroveskoger i Asia til fordel for scampifarmer nødvendigvis forstyrrer den økologiske balansen i store områder med virkninger vi ennå ikke helt opplever konsekvensene av.

Men Sverdrup-Thygeson formidler ikke først og fremst dyster kunnskap som kan ta gleden fra oss. Hun skriver for å gi oss kjærlighet til naturen. Hun fortelle om insektenes utrolig spennende liv. For å få oss til å sette pris på dem og få lyst til å ta vare på dem. Hun viser oss alt det fantastiske naturen bedriver, slik at vi skal se hva som står på spill. Hun guider oss inn i hundrevis av eksempler på hvordan insekter, trær og sopp fungerer i et samspill som forbløffer oss. Der vi minst kunne ane det, er det små univers av økologisk samspill. Vakkert i livets tjeneste.

Med sin store kunnskap formidler professor Anne fra Ås kjærlighet til naturen. Det er det som skal til for å ta vare på den.

Øystein Spilling

EN TREKKFUGL VENDER TILBAKE

Lizzie Johannesen fra Korshavn på Kirkøya

Når våren kommer til Hvaler, da kommer også Lizzie til sitt barndomshjem mellom Bølingshavn og Korshavn. Det ligger vakkert og velstelt til på sletta langs Korshavnveien. Hun kommer som trekkfuglene, bare motsatt. For når høsten kommer, vender hun tilbake til Oslo og Kringsjø der hun har sin leilighet. Lizzie er født i 1924, som den eldste av tre jenter. Hun er altså 98 år, og det er ikke til å tro!

Lizzie er veldig glad i Hvaler kirke, der hun er døpt og konfirmert. Såfremt det er mulig, deltar hun svært gjerne på gudstjenester og konserter i kirken gjennom sommerhalvåret. Og når Hvaler menighet arrangerer «Ut i det blå-turer», er Lizzie fast på deltakerlista, hennes høye alder til tross. Det er gjennom dette jeg er blitt kjent med henne.

Hun ble pensjonist i 1988. På den tiden kjørte vi kirkeskyss til Hvaler kirke på søndager. Da sto Lizzie alltid klar ved huset sitt og ventet. Hun satte stor pris på kirkeskyssen.

Men ofte så jeg henne på sykkel til Skjærhalden, til kirkegården for gravstell, eller annet. Hun elsket å sykle, men nå er sykkel parkert. Nei forresten, ikke ergometersykkelen, for den så jeg stå i «annekset» der døra sto på gløtt. Jeg spør om hun fortsatt bruker den. «Å ja da, den bruker jeg hver dag. Jeg sykler så langt som «til Putten på den», sier hun med et glimt i øyet. Og ellers sitter hun lite i ro i løpet av dagen. Hun stiller med blomstene sine inne og ute, skyfler jevnlig grusgangen fra veien og opp til huset, og holder orden i hus og hage. Nå ja, hun kjøper tjeneste fra «Viuno» til gressklipping da.

Jeg spurte henne en dag i august om jeg kunne besøke henne for å få høre litt om hennes lange liv, og skrive litt i menighetsbladet om henne.

Som den beskjedne damen hun er, var hun litt i tvil om det med å få livet «på trykk i bladet», men etter litt overtalelse sa hun ja. Et hyggelig lite kaffebord var dekket på glassverandaen, og deilige smørbrød med reker og ost sto klart. Praten gikk livlig mellom oss, og jeg ble i mange timer.

Hennes far, Ivar Johannesen, ble født i samme hus i 1894. Huset er kanskje bygget på midten av 1800-tallet, eller før. Som ung jobbet han som stuert på hvalfangerskuter, men kom hjem tidlig på 1930-tallet. Han var flink med mat, så der har nok Lizzie gått i hans fotspor. Siden var han «småbruker» på heltid i sitt barndomshjem og småbruk. Ca. 25 mål god og dyrkbar mark ligger rundt husene. Lizzie forteller at de den gang dyrket

alle slags grønnsaker, jordbær, bringebær og frukt. En spesialitet var meloner som ble dyrket i mistbenker. Og masse tomater hadde de, opp til 1400 tomatplanter på friland. De var selvberget, og i tillegg solgte de på torget, og til sommergjester, og kanskje særlig til de mange Ditlev Simonsen-familier som hadde flere sommerhus ved Bølingshavn og Putten gård.

Lizzie og hennes to søstre hjalp til på gården med største selvfølgelighet. Slik var det bare, og slik måtte det være. Men på varme sommerdager fikk de absolutt fri til bading og til å være sammen med venner i Korshavn. Inne i huset styrte mor Gunda med stø og trygg hånd. Hun hadde også ansvaret for dyra; to kuer, to griser og høner. Hest hadde de også. Lizzie minnes med varme tanker juleturer til Skjærhalden med hest, dombjelle og slede. Da var det juleselskaper hos slekt og venner. Hun framhever at hun synes hun hadde en god og trygg oppvekst i et godt hjem, og at det har vært et veldig godt samhold i familien i alle år.

Lizzie gikk på Dammyr skole i 7 år. Læreren het Leine, og fru Vadla var vikar av og til. Konfirmant-tiden i 1938 var fra våren til høsten. Hun ble konfirmert 2. okt. i 1938. Da var det Bjønnens Jacobsen som var prest på Hvaler. Og til alt dette var det jo å gå, 7 km én vei, var det å gå til kirken. Det var undervisning en gang i uken, så da gikk jo hele den dagen. Sykkelen hadde de ikke i den tiden hjemme hos henne. Var hun heldig, fikk hun en liten stund låne sykkelen til en fetter som var på sommerbesøk.

Fra tidlig ungdom jobbet hun av og til som hus-hjelp på Putten gård. Det var mye selskapelighet, bl.a. «Putten-dagene», som var en årlig begivenhet. Hun jobbet også hos andre av Ditlev Simonsen-slekt, blant annet på «Varden», et stort sommerhus på fjellet bak Bølingshavn. Likeså sommerstedet «Røysa». Det var stadig behov for hjelp i husene. Da krigen brøt ut var Lizzie hjemme. Hun hjalp til på gårdsbruket, og hos andre som trengte hjelp. Selv om de for det meste var sjølberga på gården, og ikke opplevde nød, husker hun jo godt

rasjoneringskortene og begrensninger på varer. Selv om livet gikk sin gang her midt på øya, husker hun også ubehagelige hendelser, som for eksempel at hun var alene hjemme med veslesøster engang det kom to tyskere som ville ransake huset. De hadde ikke noe å skjule der, men en ubehagelig opplevelse var det.

Da krigen var slutt fikk hun gjennom bekjente jobb som «husa» (svensk for stuepike) hos skipsreder Brostrøm i Gøteborg, hvor hun arbeidet to år. Men rundt 1947 fikk hun jobb i Oslo hos Hansson, adm. dir. for forsikringsselskapet Storebrand. Der var hun kokke de første fem årene, og likte seg svært godt. Da hun begynte å tenke på handelskole og annen type jobb, fikk hun av Hansson tilbud om å ta over kantinejobben i Storebrand. Hun takket ja til den, og etter en del år ble jobben utvidet til ledelse av tre kantiner. Storebrand ble en veldig god arbeidsplass som hun hadde i 38 år, til hun pensjonerte seg.

Sangkoret i Storebrand var hun medlem av i 29 år, og likte veldig godt å synge der. Hun er fortsatt med i Storebrand pensjonistforening. Der møtes de hver 14. dag til kaffemøte på Aker brygge, og ellers andre faste arrangement i løpet av året. Gamle kollegaer kommer fortsatt på besøk til henne på Hvaler, og da blir det oppvarming hos Lizzie. Jeg tror at Lizzie har vært en veldig god sjef og kollega, men som den beskjedne dame hun er, svarer hun ikke noe på det.

Jeg spør om hva hun har gjort for å holde seg så sprek og vital, og nådd en så høy alder. Hun forteller at i hennes nære familie har alle blitt over 90 år. Så gode gener kan nok få noe av æren for det. Videre skinner det igjennom at hun har trivdes svært godt i sitt arbeide. Hun elsker å gå på ski i mange år, hun kunne spenne skiene på rett utenfor døra si på Kringsjø. En grunn til at hun

har trivdes så godt med å bo der er nærheten til skog og mark. Det har hun benyttet seg mye av i alle år. Hun har likt å sykle, synge i kor og gå på konserter.

Fortsatt er hun i vigør, deltar på sosiale, kulturelle og kirkelige arrangement. Hun steller i hus og hage, gjør sine øvelser og «sykler til Putten» på ergometersykkelen. Jeg må bare «ta av meg hatten» for deg, Lizzie. Du er til inspirasjon for meg. Takk for en lang og hyggelig prat, og takk for nok en sommer. Nå når høsten kommer og trekkfuglene vender sørover, vender Lizzie tilbake til Oslo. Jeg ønsker henne en god vinter på Kringsjø. Men når våren kommer, ja da håper jeg hun gjør som trekkfuglene, og vender tilbake til Hvaler.

Ragnhild Nordengen

HVALER MENIGHETS MISJONS- PROSJEKT

Den norske kirke oppfordrer menigheter til å inngå avtaler med misjonsorganisasjoner om å støtte prosjekter i utlandet. Misjon handler om å dele evangeliet om Jesus i ord og handling. Vi er del av en lokal menighet, men vi tilhører også et større fellesskap med et globalt oppdrag sammen med den verdensvide kirke.

Tidligere har Hvaler menighet støttet ulike prosjekter i flere land. Menighetsrådet i Hvaler har nå vedtatt å binde seg til å støtte ett prosjekt, Nådehjemmet i Bangkok, som Det norske misjonsselskap (NMS) har i Thailand. Vi vil spre informasjon om prosjektet, støtte prosjektet økonomisk samt støtte gjennom forbønn, bl.a. i gudstjenesten.

NÅDEHJEMMET I BANGKOK

Nådehjemmet i Bangkok er et hjem for gravide i en vanskelig livssituasjon. Å få barn utenfor ekteskap forbindes med skam og skaper store problemer for unge mødre i Thailand. Noen foreldre vender døtrene ryggen når de trenger dem mest. Her kan de oppleve trygghet og håp, og få hjelp og støtte gjennom svangerskap, fødsel og barselstid. Nådehjemmet blir en trygg havn i en tøff tid, hvor de møter noen som bryr seg og formidler Guds kjærlighet i ord og handling. De får

arbeidstrening og opplæring i et yrke, slik at de kan skaffe seg et levebrød. De blir også oppmuntret til å gjenopprette kontakt med familie og nettverk.

Vil du være med å støtte Hvaler menighets misjonsprosjekt, Nådehjemmet i Thailand? Send en gave via VIPPS 729281.

Du kan også finne mer informasjon om arbeidet i Thailand på nettsiden til NMS, og søke på Nådehjemmet.

MINNELUND PÅ HVALER KIRKEGÅRD

Våren 2022 oppnevne Hvaler Fellesråd en prosjektgruppe, som skulle utarbeide forslag til minnelund på Hvaler kirkegård. Vi dro på befaring til minnelunder i distriktet, og vi brukte også tid på nettet.

Det viste seg at det var vanskelig å finne noe som ville passe på vår kirkegård. Mye var svært moderne.

Alle var enige om at på Hvaler kirkegård måtte vi ha en minnelund som var Middelalderkirken vår verdig.

Da kom ideen om gjerdestolper, hogget i granitt av stenhoggere her på Hvaler. Disse gjerdestolpene kan vi fortsatt se flere steder i Hvalerlandskapet, som f.eks. langs veier, stier og beitemarker. De er lett gjenkjennelige. Spørsmålet er om det er mulig å få tak i gamle gjerdestolper fra Hvalerøyene. Det blir ikke det samme om vi må lage nye.

Eksempel på gjerdestolpe i granitt.

Her kommer minnelunden til å ligge.

Vi har hatt et godt samarbeid med Elisabeth Helland fra COWI, Fredrikstad. Hun tente på ideen vår, og har laget et fint forslag til minnelund bestående av 31 gjerdestolper i forskjellige høyder, plassert i en svak bølge. På disse stolpene skal en enkel plakett med navnet på den døde festes.

Prosjektgruppa har bestått av Gerd Ådnem, Ingrid Dean, Kjersti Buer Dolve, Marius A. B. Kjølholt og Jan Heier.

HVA ER EN NAVNET MINNELUND?

En navnet minnelund er graver i et felt med felles minnesmerke hvor det er anledning til å sette opp navn og årstall for fødsel og død på den gravlagte. I en navnet minnelund vil gravplassforvaltningen sørge for felles beplanting, og de etterlatte kan sette fra seg blomster og lys. Graver i en navnet minnelund kan festes etter fredningstidens utløp. (Kilde: gravplasskultur.no)

TAKK TIL OLE ANDREAS HAUGLUM

Den 28. august var det avskjedsgudstjeneste i Kråkerøy kirke for Ole Hauglum, kapellan i Kråkerøy Sogn. Ettersom prestene i Kråkerøy og Hvaler sokn siden

2014 har felles tjenesteområde, har Ole Hauglum i mange år vært prest også for oss i Hvaler. Vi har lært å sette stor pris på Hauglums solide forkynnelse og vennlige fremtreden, og for måten han har møtt mennesker på, både i sorg og i glede.

Leder i Hvaler menighetsråd, Kristin Seljebakken, takket Ole Hauglum på avskjedsgudstjenesten med gavekort fra Hvaler menighet og med følgende ord:

Hilsen til Ole fra Hvaler menighet

Vi på Hvaler vil takke deg for trofast tjeneste også hos oss gjennom mange år. Vi har lært deg å kjenne med din lune trygghet og ro som du møter oss med når vi kommer til kirken. Det smitter over, vi senker skuldrene og kan ta imot det du vil gi oss denne dagen. Vi ser også at du er glad i naturen og at du er en ivrig turgåer. Under kirkekaffen er Ole plutselig borte, for så å komme tilbake i turantrekk, klar for en tur i området. Vi ønsker deg fortsatt velkommen til Hvaler som vikarprest, som kirkegjenger under gudstjenester og som turgåer.

Etter en tur kan du bruke dette gavekortet og nyte et måltid på restauranten Første Reis på brygga på Skjærhalden. Gud velsigne deg i videre liv og tjeneste!

EN HVALERSOMMER ER OVER

Sommer er deilig – i hvert fall på Hvaler! Varme svaberg og solvarm hud. Frokost på terrassen med kaffe og ferske jordbær. Lange, lyse kvelder med sjømat, venner og noe godt i glasset. Saltvannshår og våte bikinier. Båttur på solblankt hav. God tid og gode møter med fine folk. Nye bekjenskaper og nye vennskapsbånd. Hjertemøter med solskinnsmennesker. Besøk av venner fra øst og vest. Barn og barnebarn og venner i alle kriker og kroker, akkurat slik en Hvalersommer skal være.

Det er lett å få til noe på Hvaler. Da jeg spurte i påsken om å få lov til å lage konsert til inntekt for Ukraina, var svaret et rungende ja. Og konsert ble det, onsdag 6. juli i Hvaler kirke. Det var enkelt å få med artister – nesten alle jeg spurte sa ja. Og de som sa nei kunne ikke, men ville gjerne være med ved neste anledning. Da er det enkelt å lage konsert.

Jeg vil gjerne takke alle dere som var med på å lage en fantastisk konsert: Alle artistene som hver og en av dere skapte magiske øyeblikk for alle oss som var så heldige å være der. Koret som gjorde en kjempejobb og var en god blanding av Bergen, Oslo, Ski, Enebakk, Fredrikstad og Hvaler. Publikum som bestod av tidligere hyttenaboer, gamle og nye venner, familie og venner av artistene og alle dere andre. Takk for at dere kom og bidro til en stor opplevelse. Og sist men ikke minst vil jeg takke Hvaler kirke som har tatt imot meg nok en gang med åpne armer. Tusen hjertelig takk for at jeg har fått låne kirken i hele sommer til øving og sangelever. Takk for at jeg har fått tillit til å lage konsert til inntekt for noen som trenger det.

**INGEN KAN HJELPE ALLE,
MEN ALLE KAN HJELPE NOEN.**

Det er ikke siste gang jeg skal lage konsert i Hvaler kirke – planene er allerede i gang til neste års

Benedicte Sjøvold.

konsert. Og jeg er tilbake noen dager i uke 41 for å undervise mine skjønneste sangelever.

Kjære dere vidunderlige mennesker – takk for at dere tar imot meg med åpne hjerter og store smil. Jeg gleder meg til å komme tilbake snarest. TAKK FOR EN VIDUNDERLIG SOMMER !

Klem fra Benedicte

ÆSJ - NORDAVIND!

TEKST: HENNING RØED - MARINBIOLOG OG
PROSJEKTLEDER «NETTVERK OSLOFJORDEN»
OSLOFJORDENS FRILUFTSRÅD

Nordavind og kaldt - det trenger Oslofjorden. Foto: Anne Fredriksen

På 1950-tallet hadde opp til en femtedel av bunnområdene i indre Oslofjord blitt råttent. Grunnen var at fjorden over lang tid hadde fått tilført masse næringsalter fra kloakk og jordbruk. Med over 500 000 mennesker rundt indre fjord var det blitt for mye gjødsel for fjorden og bunnvannet hadde mange steder blitt oksygenfritt. En del av problemet var også at ute ved Drøbak fantes det en terskel som hindret at rent vann utenfra kunne komme inn i indre fjord.

Om vinteren kan det være dagevis med sterk nordavind i Oslo, og innbyggerne forbanner ofte denne iskalde vinden. Det må være fordi de ikke vet at det er denne vinden som jevnlig redder livet i dypet fra å dø helt ut.

Denne kalde vinden drar nemlig masse overflatevann ut av fjorden, forbi terskelen ved Drøbak. Alt dette vannet må erstattes med nytt og renere vann og det gjør da også fjorden. I skjul i dypet

dras tyngre og renere sjøvann inn over terskelen. Dette oksygenrike vannet renner som en elv ned i dypet på innsiden av terskelen og erstatter det forurensede bunnvannet innover i Vestfjorden. Fjorden får dermed «kunstig» åndedrett, og det kan på nytt leve dyr som puster oksygen på bunnen. Dette gunstige åndedrettet skjer godt skjult fra våre øyne i fjordens dyp.

KAN NORDAVINDEN REDDE INDRE FJORD?

Jo kraftigere nordavind, jo mer vann skiftes ut. Og jo flere slike dager på rad, jo mer rent vann suger fjorden til seg. Denne dypvannselva kan på sitt sterkeste ha vannføring som er like stor som Glomma under en flom!

Indre Oslofjord består av tre basseng adskilt av terskler. Særlig vannet i Bunnefjorden og Bærumsbassenget lider av næringssaltene som kveler alt liv på bunnen. Når vi får mange nok dager med nordavær fylles Vestfjorden først opp

med renere vann. Når denne er fylt opp renner det oksygenrike vannet over terskelen inn i Bunnefjorden.

I gamle dager dro folk på denne islagte fjordbunnen. Den gang var Bunnefjorden en ren og produktiv fjord. Folk sto på skøyter og boret hull i isen og slapp små fangstnett ned på bunnen. I disse fanget de reker som de kokte på isen, og hadde fest på nykokte reker. Nå er bunnvannet ofte råttent i opp til 5-6 år av gangen, i vente på at nordavinden skal erstatte det råtnete bunnvannet.

Terskelen mellom Vestfjorden og Bunnefjorden er på rundt 50 meters dyp, men enkelte år kan hele vannsøylen i Bunnefjorden fra 150 meters dyp til 50 meter bli erstattet av det renere vannet utenfra. Så vi får håpe at vi oftere får iskald nordavind, slik at fjordens bunnvann fornyes! Men med varmere klima, er tendensen heller den motsatte, det blir mindre nordavind. Dessuten er dessverre ikke nordavinden nok.

VEAS TAR IKKE ALT

Da det nye kloakkrensingsanlegget VEAS åpnet på Slemmestad på 1980-tallet, trodde nok mange at den indre fjorden var redda. Tilsynelatende var den det, fordi etter hvert kunne du igjen se dine egne tær når du badet på Huk og andre badeplasser. I gjengrodde vikler forsvant algemattene, og stanken av kloakk ble borte her. Men dessverre ble vi alle lurt av det overfladiske. På overflaten så alt bra ut, men i skjul av dypet fortsatte utslippene av næringsalter. Fordi rensingsanlegget på VEAS fjernet bare 70 % av nitrogenet, og det slapp fortsatt ut rundt 10 prosent fosfor. Problemet er at vi i de samme årene har blitt mange flere som bor rundt fjorden. VI har gått fra å være en halv million innbyggere til å bli over 800 000 mennesker, og så kommer det i tillegg til 20 000 nye innbyggere hvert år!

Utslippsvannet fra VEAS ble sluppet ut på 50 meters dyp på utsiden av Slemmestad gjennom en usynlig elv. Denne elva er vanligvis like stor som halve Akerselva - 3000 liter vann i sekundet.

Vannet i denne elva er som nevnt rensa, men fortsatt slippes betydelige mengder gjødsel ut, men nå er dette skjult fra oss. Det er ikke lengre Akerselva du gamle du grå, som vi alle kan se, det er VEAS anleggets stadig mørkere elv. Her har minimum 3000 liter i sekundet i over 40 år fortsatt å forurense fjorden. Dette til tross for Norges beste rensingsanlegg, som også har forbedra seg opp gjennom årene.

EN LURVETE FJORD

Torbjørn Berntsen og politikerne i Oslo, Bærum og Asker trådte til på 1980-tallet og etablerte VEAS. I ytre Oslofjord klaget den tids politikere og slapp det vi ofte kaller «fullrensing». Det var meget uheldig for livet i fjorden.

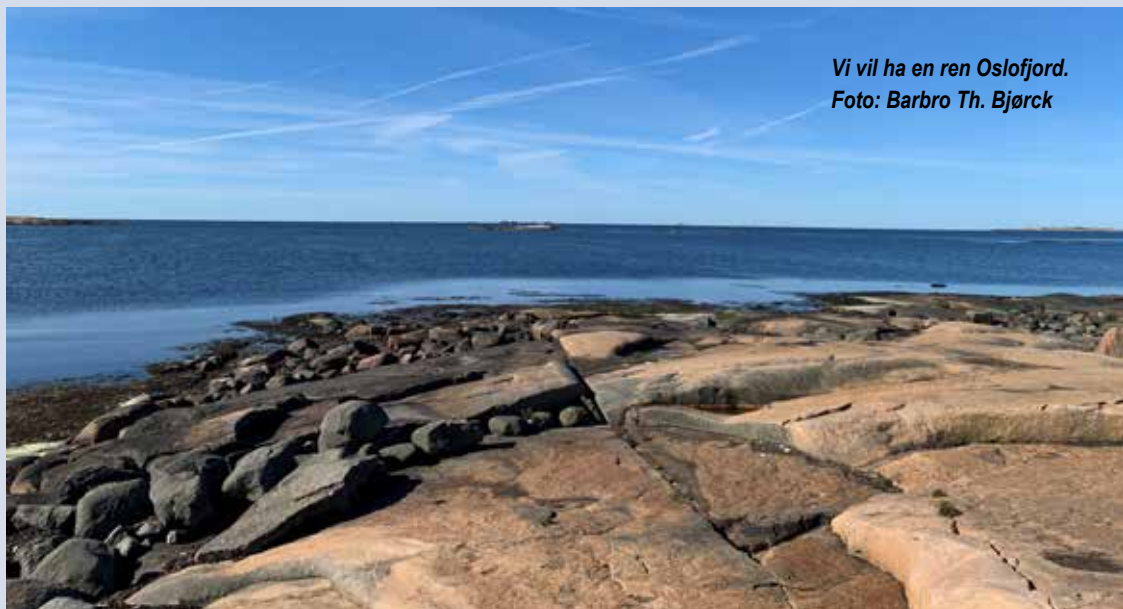
Det nære fortidens synder har innhentet oss, og forholdene i fjorden har tippa feil vei. Torsken forsvinner, blåskjell blir borte, tang og tare gror igjen og blir dekket av brunli og lignende alger som vi ofte kaller lurv. Oksygenet forsvinner, ikke bare i dypet, men også der lurv dekker fjordbunnen, eller der mudderet kveler alt liv. Uten oksygen, intet fiskeliv og annet som fjorden og vi trenger. Dette forklarer langt på vei manglende torsk, hummer, blåskjell, samt døende tang, ålegress og annet, og forklarer trolig også ærfugl som dør av sult.

Hadde vi på 1980-tallet gjort politiske grep og valgt løsninger som hadde redusert utslippene av næringsalter, ville vi i dag sluppet å innføre nye tiltak og bedre rensingsanlegg. Neste gang har kanskje mye mer av livet i fjorden gått tapt og handlingsrommet vårt har blitt så redusert at løsningene blir mye dyrere enn i dag.

HVA KAN GJØRES I YTRE FJORD?

Det har vært en kraftig økning av nitrogenmengdene i sjøvannet i Ytre Oslofjord de siste 30 år. Totalt utgjør dette en femdobling på 150 år, og det er Norge selv som forurenser. Situasjonen er alvorlig. Hovedtilførselen av nitrogen og andre næringsalter i ytre fjord kommer fra landbruket, med kloakk som en god nummer to. Fordi vi

*Vi vil ha en ren Oslofjord.
Foto: Barbro Th. Bjørck*

ikke reagerte på 1980 tallet og innførte krav om fullrensing, sliter fjorden under mange års overgjødning. Det er torskene det har gått verst utover, men andre torskefisker og mange andre arter sliter også.

OKSYGENFRITT BUNNVANN YTRE FJORD

Mangelen på kloakkrensning, økende nedbør og avrenning fra jordbruket øker mengden nærings-salter og forskerne roper varsku. Det har allerede også utviklet seg områder med lite oksygen på bunnen i ytre fjord. Dette området finnes mellom Mølen og Tofte, og alle er derfor enige om det trengs strakstiltak.

I flere deler av Oslofjorden er det høye konsentrasjoner av nitrogen. Verst er det i Frierfjorden, Tønsberg, Drammensfjorden, Mossesundet, Hvaler og Iddefjorden. I disse klassifiseres tilstanden til «moderat» eller dårlig for nitratnivået på sommerstid, og det er en negativ trend. I sentrale deler av fjorden, som i Breiangeren som ser ut til å være på grensen mellom moderat og god økologisk tilstand, bør konsentrasjonen av nitrogen i vannmassene reduseres med minst 10 %, for å unngå at tilstanden havner permanent i klassen «moderat» eller dårligere.

Det er ingen som driver jordbruk som ønsker å overgjødle bekker, elver og fjorder. Gjødsla skal øke avlingene ikke forurense vannforekomster. Men nå er tiden inne for handling også inne jordbruket.

I ytre Oslofjord kan ikke nordavinden av og til redde bunnvannet fra å bli råttent. Der må vi satse på utbygging av «fullrensing» i kommunale renseanlegg for å fjerne nok nitrogen og fosfor, samt at vi må få omlegginger i landbruket. Tiltak må gjøres i små og store kommuner i hele fjordens nedbørsfelt.

«Fjorden kan ikke vente på at alle kommunene hver for seg skal ta nødvendige beslutninger. Oslofjordens Friluftsråd ber derfor regjeringen samarbeide med kommunene om en forpliktende plan for gjennomføring av konkrete virkemidler som kan få ned tilførselen av næringsstoffer og partikler raskt.» Forskerne sier at målet må være å få ned utslippene av nitrogen til vannmassene i ytre fjord med minimum 10 %.

*Henning Røed
Marinbiolog og prosjektleder «Nettverk Oslofjorden»
Oslofjordens Friluftsråd*

HVALER KOMMUNE TILBYR ENERGIRÅDGIVNING

Hvaler kommune var tidlig ute med å ta i bruk ny teknologi. Forbruk av strøm og vann «passer seg selv» - vi slipper å lese av og sende inn.

Under pandemiperioden ble mange av oss kjent med videobasert kommunikasjon – skoler og arbeidsplasser, organisasjonsliv – menighetsrådet møttes på nettet og gudstjenester ble strømmet.

Og nå kan Hvaler kommune tilby gratis energirådgivning – på nett! De digitale løsningene vi raskt tok i bruk, er jo aktuelle også når vi ikke er nedstengt.

Hvaler kommune er engasjert i Klima Østfold, som er et samarbeide i Viken fylke hvor kommuner og næringsliv jobber for å redusere klimaendringene. Som deltager i dette samarbeidet har Hvaler kommune anledning til å tilby inntil 8 husstander en gratis energivurdering digitalt. Her følger presentasjonen som ligger på kommunens nettsider:

Din kommune tilbyr gratis klima- og energirådgivningstjenester. Ønsker du å redusere energibruken i boligen din? Planlegger du oppussing, eller lurer du på hvordan du kan heve komforten i din bolig og samtidig bidra til et bedre miljø? Har du spørsmål om elbillading? Objektive energirådgivere kan hjelpe deg med å finne de beste energiltakene, tilpasset din økonomi.

Du kan ringe Rådgivningstelefonen 466 26 000 eller gå til www.energiportalen.no og skrive inn din adresse. Det kan også gjøres en befaring hvor du bruker mobiltelefonen som videokamera.

Ønsker du å få vite mer, kan du ringe Hanne Bonnevie-Svendsen på Teknisk enhet, hvor hun er assisterende enhetsleder og jobber med klimaspørsmål.

Telefon er 994 13 360, eller 69 37 50 46.

Det er penger å spare – «gamle» strømpriser kommer nok ikke tilbake....

Dag Plau

GLIMT FRA FLORAEN PÅ HVALER

Ormehode (*Echium vulgare* L.)

TEKST: EINAR MORLAND FOTO: EGIL MICHAELSEN (WWW.MARKBLOMSTER.COM)

Ormehode finnes visstnok på alle de store Hvalerøyene, så nær som på Nordre Sandøy. Planten sies å være kommet til Norge med korn og frøvarer fra det sørlige Europa for flere hundre år siden. Planten finnes vanligst i lavlandet på Østlandet og i kyst- og fjordstrøk til Trondheim. Den finnes likevel hist og her i alle landets fylker. Ormehode er iøynefallende med sin intense blåfarge, og den kan noen ganger forekomme i store mengder. Et jorde eller en veiskjæring som er oversådd med ormehode i blomstring lyser intenst blått i solskinet, og da forstår vi hvorfor det svenske navnet er blåeld. Knoppene er forresten rødlige, og når de første blomstene springer ut, ser vi både røde knopper og blå blomster på samme plante.

Ormehode er toårig. Det første året vokser det opp en bladrosett fra et spirende frø, og det andre året blomstrer planten, setter frø og dør. Den kan bli meterhøy med mange blomsterstengler når den står i god jord, og den er lett å kjenne igjen på bladene som er lange, smale, ru og bølgete. Ormehode hører til i rubladfamilien, der vi blant annet også finner forglemmegei, oksetunge og valurt. Felles for disse plantene er at bladene har en ru overflate og er dekket av mange og stive hår. På ormehode er de stive hårene nesten som torner.

Echium kommer fra gresk *ekhion* (orm eller slange), og *vulgare* er latin og betyr vanlig. Det er mange ulike forklaringer på hva navnet henspeiler på:

- Den enkelte blomsten ser ut som en åpen ormekjeft
- Blomsterstanden er oppkveilet som en slange før den retter seg
- Delfruktene har en form som minner om et slangehode

Den eldgamle signaturlæren innen medisin hevdet at planter med spesielle egenskaper ga menneskene et tegn på hva de kunne benyttes til. Dette kunne være plantens eller plantesaftens farge, bladets form eller plantens duft. Ormehode har derfor blitt benyttet som medisin mot ormebitt. Og, merkelig nok: Roten til ormehode inneholder et stoff, cynoglossin, som virkelig virker drepende på slanger og andre kaldblodige dyr. Varmblodige dyr (og dermed også mennesker) skades ikke av dette stoffet. Det finnes ikke noen tradisjon i Norge for medisinsk bruk av planten, og setter du

den i en vase, visner den fort. Men den er vakker der den står, og på Hvaler blomstrer den fra tidlig i juni til langt ut i august.

KUTTER - VAKREST AV ALLE?

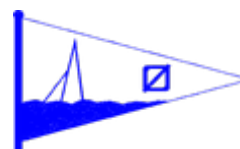

Foto: Julie Vadholm

Overskriften er hentet fra Jon Wings bok norske trebåter og det er kanskje mange som har lagt merke til Kutterne på Skjærhalden. Enten ved brygga eller under seil på fjorden.

SITERER VIDERE FRA BOKA:

«Vår store trebåtkonstruktør Erling L. Kristoffersen satte dype spor etter seg i norsk seilbåtbygging. Kristoffersen hadde en kullsviertro på sin egenutviklede lestebygging. Så stor var denne troen at han satte i gang å konstruere en lillesøster til Knarren allerede før storesøster var lansert. Hun skulle komme til å bli noe av det vakreste som er skapt når det gjelder små seilbåter. I likhet med storesøster Knarren, ble hun bygget hos

Grimløkilen båtbyggeri. Noen båter ble også bygd i Risør.

I starten gikk båten under betegnelsen 13 kvadratmeter lestebåt, med klassemærket Ø i seilet. Kutternavnet fikk båten først i 1953. Båtens vitale mål er: Lengde 7,00 m, vannlinjelengde er 4,98 m, bredde 1,70 m og fribord 45 cm. Båten har det som vi kaller stort overheng i endeskipene, noe som gir forlenget vannlinje når båten kommer opp i fart og når den krenger. For øvrig i tradisjon med de større klassiske treselilere. Dypgående er 1 m, totalvekt 1300 kg, inkludert med en jernkjøl på 540 kg.

Seilføringen på den 9 meter høye og slanke riggen er på 13 m² og fra 1954 en spinnaker på 14 m².

Kutteren ble bygget enten i furu eller oregonpine, og dekket ble litt mer forseggjort enn vanlig på små kjølbåter. Det ble nemlig lagt med paneler og duk og ikke bare med kryssfiner, som ellers var vanlig.»

Mange av kutterne ble eksportert til USA og det ble i alt produsert 75 kuttere for det norske markedet. Den siste produserte med nummer 75 ligger i dag på Skjærhalden. Som regattabåt nådde kutteren toppen i 1967, da det stilte 40 båter til start under NM.

Kutterklubben ble etter hvert en hvilende forening, men tidlig på 2000-tallet oppstod igjen Kutterklubben. Det ble etablert et kuttermiljø på Skjærhalden. Flere kjøpte og restaurerte kuttere, og i samarbeid med Hvaler seilforening ble det lagt ut en flytebrygge som i dag 8 kuttere benytter. På onsdager er det seilaser med variert antall deltagere.

Kutterklubben ble etter hvert en hvilende forening, men tidlig på 2000-tallet oppstod igjen Kutterklubben. Det ble etablert et kuttermiljø på Skjærhalden. Flere kjøpte og restaurerte kuttere, og i samarbeid med Hvaler seilforening ble det lagt ut en flytebrygge som i dag 8 kuttere benytter. På onsdager er det seilaser med variert antall deltagere.

Foto: Mona Fjeldberg

Kuttere har egen klasse i Homlungen-seilasen og vi arrangerer kuttermesterskap i september og en seilas undre havnefestivalen på Skjærhalden.

Det finnes båter som trenger oppussing og som kan kjøpes. Har du lyst til å være med på et trivelig seilmiljø på Hvaler, kan vi etablere kontakt.

Du finner også info på våre nettsider www.kutterklubben.no

Øyvind Fjeldberg
Leder av Kutterklubben

Fest i Guds hus

VI GJENTAR SUKSESSEN FRA I FJOR MED FEST I GUDS HUS
27. NOVEMBER 2022 I HVALER KIRKE

Det er en festgudstjeneste med kor, barnekor, solister, blåsere, dansere og orgel.
Vi trenger sangere, musikere, kostymer, praktisk hjelp og teknisk bistand.
Vi håper at mange har lyst til å være med i en felles opplevelse av glede og forventning før julen 2022.

FELLESØVINGER ER SATT OPP FØLGENDE LØRDAGER:

15. oktober / 12. november

26. november – generalprøve med alle medvirkende

27. november – kl. 13:30 og 15:30

Alle øvelser foregår i Hvaler kirke fra kl. 11 - 16.

Det er fortsatt mulig å melde seg på!

Ta kontakt med kirkemusiker Mats-André Soli (mats@hvaler.kirken.no) for noter og øvefiler.

*Hvaler menighet
v/Mats-André Soli og Ingrid Dean*

Vuatek AS utfører alle arbeider med bygg, ute og inne. Også totalentreprise. Våre fleste prosjekter er restaurering og nybygg av hus og hytter på Hvaler og i Fredrikstad. Ta kontakt for en uforpliktende befaring.

Tlf. 952 77 523

vuatek.no

PREMIEKRYSSORD

I dette nummeret av menighetsbladet har vi et nytt kryssord. Vi trekker ut to vinnere, som hver får to Flaxlodd. Løsningen avfotograferes og sendes innen 1. august til menighetsbladets e-postadresse: hvalermb@outlook.com

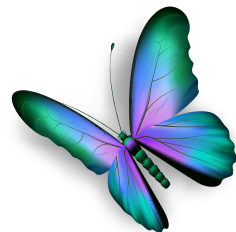
Vinnerne i sommernummeret ble:

Torgunn Fremmegård
Tronstadveien 7, 1820 Spydeberg
Svein Stensvik
Kjølholtveien 51, 1680 Skjærhalden

Gratulerer!

		btt 3. 2022		land	fisk	kons.	utukt	forbilde	finne	slem	
		mat							sinn		
		utstyr				jern					
		materiale (dilat.)					gammelt				
		svimmel		hærfører	fugl						
	bil	spiser	org. Irsk					trist			
			brød				svarord				
fiske				garntørke				åker	sykdom	gml. kultur	
tilhører Lea				fuglen				land	betrakte		
ikke valgt			via	eventyrfig.	vaskemid.	redskap	utløp				
Spiss		plante			plagg						
			pålegg			K. navn				gilt	
5. bud	dum			reptil				dufte		studerte	
en (spansk)			form			pronomen	br.vin	g.navn			
			kroppsdelt				br.vin	g.navn			
kons.		lidelser						sjemenn			
kanskje			brød			skli				like	aner
kons.	pene	dyr			varsel			spiker	smiler		
forvirrer			g.navn		finnes	sporte				rane	
sutre				arvestoff				for-stav.			
ordner					korn			bjeffer			
			bøyningsf. subst.			konj.			hvorfor gml.		moderne
man		(for) kort								tailord	
					ikke inn						

Barn og unge

– HVA SKJER I OKTOBER OG NOVEMBER 2022

Barnesang i Spjørøy kirke:

- **Knøttesang tirsdager kl. 17**
Sangleker og musisering for barn fra ett til tre år.
- **Hvaler Stjernekor onsdager kl. 17**
For barn fra fire år. De eldste koristene har egen øvelse. Ta kontakt for informasjon.
- **Babysang fredager kl. 12**
Etter sangstunden serveres kaffe og te.

Mandag 10. oktober kl. 17 – 18:30:

Kirkeroteklubb i Hvaler kirke

Velkommen til kirkeroteklubb i Hvaler kirke. Alle som fyller fire år i 2022 er velkommen til å utforske kirken sammen med kirkerottene Snusen og Andor. Kanskje finner vi en skatt.

Mandag 17. oktober kl. 17 – 18:30:

Kirkeroteklubb i Spjørøy kirke

Denne mandagen skal vi til Spjørøy kirke, og møter igjen Snusen og Andor. Kanskje har de en overraskelse til oss denne gangen også?

Søndag 23. oktober kl. 11:

Presentasjon av nye konfirmanter i Hvaler kirke

Konfirmanter og foreldre inviteres til informasjon og kirkekafe etter gudstjenesten.

Lørdag 29. oktober fra kl. 18:

Hallo venn i Spjørøy kirke

Fyller du 10, 11 eller 12 år i 2022? Da er du velkommen til å bli bedre kjent med Halloween-tradisjonen. Det blir orgelmusikk, spindellev og historier om hvorfor vi egentlig feirer Halloween.

Søndag 30. oktober kl. 11:

Familiegudstjeneste i Spjørøy kirke

Kirken er pyntet med gresskar og spindellev, og Hvaler Stjernekor synger for oss.

Søndag 20. november kl. 11:

Myldregudstjeneste i Spjørøy kirke

Denne søndagen er de aller minste barna spesielt invitert. Vi rydder plass til matter midt på gulvet, og opplever gudstjenesten med hele oss gjennom alle sanser.

Søndag 27. november:

Fest i Guds hus

Velkommen til festgudstjeneste i Hvaler kirke første søndag i advent med sangere, dansere og musikere!

Velg mellom to tidspunkt – kl. 13:30 eller kl. 15:30. Etter den siste gudstjenesten går fakkeltøget ned til torget for julegrantenning og adventstemning.

Vi ønsker at alle skal kunne delta på våre aktiviteter. Ta kontakt ved behov for tilrettelegging!

Nettside: kirken.no/hvaler

e-post: kjersti@hvaler.kirken.no

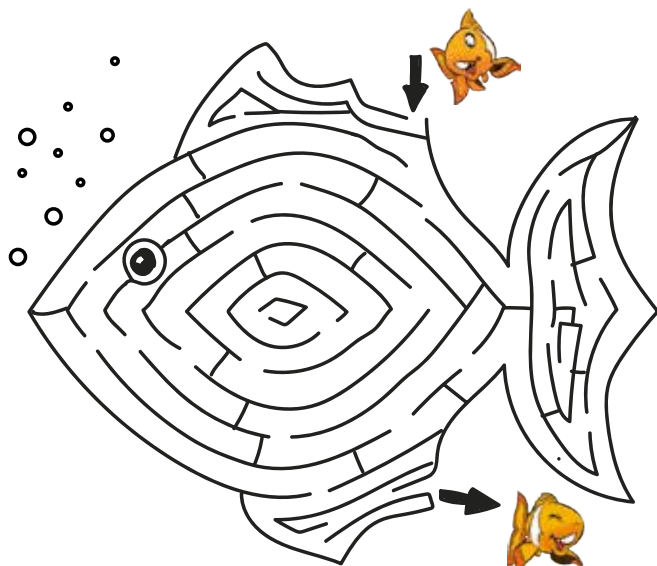
tlf: 975 26 412

Labyrint

Kan du hjelpe Gulliver gjennom labyrinten?

Gi barnebladet
Barnas til et barn
du er glad i!

Disse oppgavene er
hentet fra bladet.

Bestill abonnement
på sondagsskolen.no
eller **22 08 71 00**

- Greier du å tegne en rett strek med en linjal?
- Selvfølgelig!
- Godt gjort! Jeg greier det ikke uten blyant.

Vitser

- Pass deg for trappa!
- Hvilken trapp-app-app-app ...
- Et egg fikk se seg selv i et speil.
- Å nei, jeg har blitt et speilegg!

Finn fem feil!

Her feirer de første kristne nattverd. De to bildene er nesten like. Finner du de fem feilene på bildet til høyre?

Tegning: Asbjørn Tønnesen

SOMMERAVSLUTNING PÅ STORESAND MED ÅRETS KONFIRMANTER

De tradisjonelle Storesand-lekene gikk dette året av stabelen i juni.

Konfirmantene konkurrerte lagvis i potetløp, blindebukk, «konebæring», steinstabling, vannfylling, quiz og søppelplukking. Lekene krever at man samarbeider og står sammen med laget sitt,

noe som ikke alltid er like lett. Stor applaus til de konfirmantene på hvert lag som var med helt til sist, og jobbet for sine lagkamerater!

Foto: Barbro Th. Bjørck

DIN LOKALE RØRLEGGER

- Bedriften ble etablert i 1971
- Vi utfører alle typer rørleggertjenester, og er også totalleverandør av komplette Bad og våtrom
- La oss hjelpe deg med installasjon av varmepumper, gulvvarme, vanlig utstyrsmontering og serviceoppdrag.
- Vi tilbyr høy faglig kompetanse og et stort utvalg av varer
- Egen graveavdeling for utvendige vann, avløp og terrengarbeider
- Vi kommer gjerne hjem til deg på befaring,
- Medlem av rørleggerkjeden Bademiljø
- Vi har butikk og rørleggertjenester i Fredrikstad og på Hvaler.

EGEN GRAVEAVDELING

Vår maskinpark er tilpasset de fæste typer graveoppdrag fra minigraver til sjølekter for sjøarbeider.»

Bademiljø
BEST PÅ BAD

BADEMILJØ
HVALER RØRLEGGERBEDRIFT AS

Fastlandsveien 16, 1684 Vesterøy 69 37 56 60
post@hvaler-ror.no / www.bademiljo.no

HVALER BREDBÅND

Fibernet til Hvalersamfunnet

Vi har Hvalers beste bredbåndsdekning

Tlf 474 81 110

post@hvalerbredband.no

Foto: Ragnar Bjørk

Hvaler
kommune

FORVENT

Kvalitet

Lokal kunnskap

Tilgjengelighet

Dedikasjon

Entusiasme

Innovasjon

Grundighet

Uofsparsomhet

Overस्कudd

Integritet

Prioritet

Kontroll

Resultater

Teft

Veiledning

Inspirasjon

Integritet

Prioritet

Kontroll

Resultater

Teft

Veiledning

Inspirasjon

Integritet

Prioritet

Kontroll

Resultater

Teft

Veiledning

Inspirasjon

Integritet

Prioritet

Kontroll

Resultater

Teft

Veiledning

Inspirasjon

Lidenskap

Profesjonalitet

Fokus

Involvement

Nøyaktighet

Skreddersom

Ro

Energi

Oversikt

Engasjement

Glede

Profesjonalitet

Lidenskap

PRIVATMEGLEREN
FREDRIKSTAD

Wilbergjordet 2, 1605 Fredrikstad • Tlf. 971 78 620
www.privatmegleren.no/fredrikstad

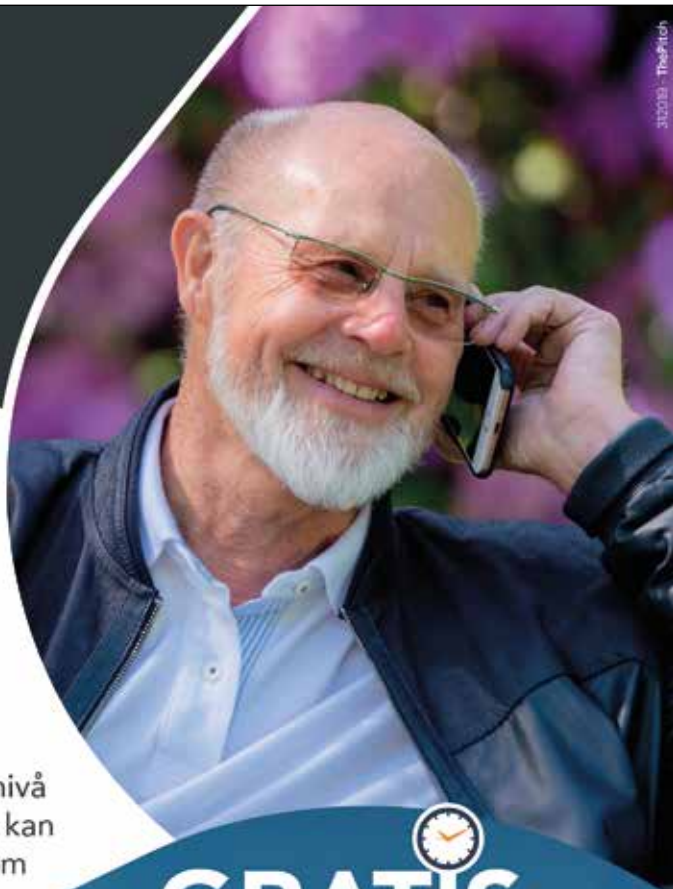
HVALER

FLEX

REIS TIL KIRKEN MED FLEX

Kanskje du kan reise med Flex neste gang du skal til kirken?

Flex har et høyere servicenivå enn vanlig buss. Sjåførene kan gi deg en hjelpende hånd om du trenger det.

302031 - ThePitoh

GRATIS bestillingsreise

Flex bestillingstransport må forhåndsbestilles, og kjører i enkelte områder i kommunen. Hvis du er nysgjerrig på om du kan reise med Flex neste gang du skal i kirken – ta kontakt med vårt kundesenter på telefon 69 12 54 80.

Tlf. 69 12 54 80

| flexhvaler.no

Trenger du murer eller flislegger?

ALT INNEN:

- MURING
- PUSS
- FLISLEGGING

KRISTIANSENS MURSERVICE HVALER

Mobil: 913 90 611 – E-post: paal-mur@online.no
Prinseveien 6 – 1680 Skjærhalden

– GODKJENT VÅTROMSOPPDRAG –

Martin

Heidi

Roy

Inger-Lise

Hanne

Toril

Plutselig er stolen tom...

Vi som er igjen lærer oss å leve med minnene, men først kan det være godt å ta farvel.

69 35 40 20

Alltid tilgjengelig.

FONUS Begravelsesbyrå har kontorer over hele Østfold, og vi er her for alle på Hvaler.

FONUS

BEGRAVELSESBYRÅ

hvaler.no

Benjamin Nordling

JØLSTAD

begravelsesbyrå
Fredrikstad og omegn

Et lokaleid begravelsesbyrå
Vaktelefon **69 130 130** (24t)
Farmannsgate 10
jolstad.no

Heidi Løkke Sletner

Svein Åge Johansen

Birgit Groth

Hans Kristian Helgesen

Einar Nilsen

Mesterhjelp Skjærhalden as

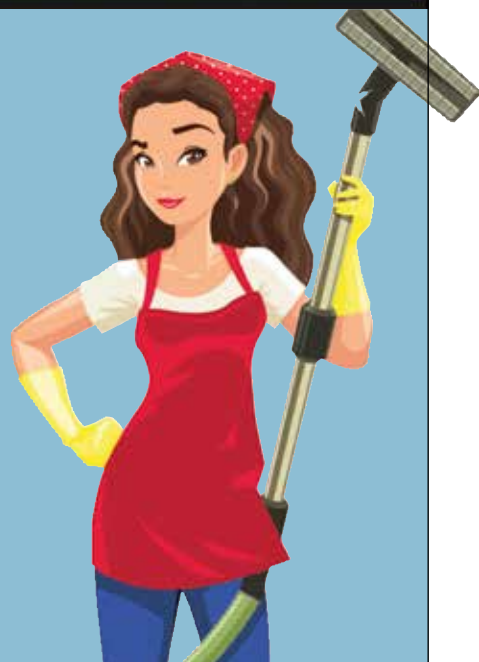
post@mesterhjelp-hvaler.no

www.mesterhjelp-hvaler.no

Ring oss så finner vi en løsning for deg!
Hytte – Hjem – Bedrift

Alt for en enklere hverdag

Tlf. Monica 403 06 155

HVALER IT-SERVICE

PC-hjelp - TV - Internett - Wi-Fi
Telefon - E-post - Virus - Back-Up
Installasjon - Hjemmeside - Domene
Privat og Bedrifter

94 20 26 55 - www.hvalerit.no
facebook.com/hvalerit

LARS EGIL LANDE MEK. & SVEIS

VERKSTED - SKJELSBU 14 - HVALER

lars@mek&sveis.no - mob. 91 88 38 97

Konsserter siden sist....

GLIMT FRA NOEN AV SOMMERENS KONSERTER

Her er glimt fra noen av sommerens konsserter i kirkene på Hvaler. Gjennom sommeren har vi hatt mange godt besøkte konsserter med stor bredde i repertoar og uttrykk. Takk til alle som har bidratt til et levende kulturliv i kirkene gjennom sommeren! Vi takker for årets sommerkonsserter og gleder oss til flere spennende konsserter i tiden fremover.

På formiddagen fredag 29. juli, holdt Mats-André Soli konsert i Hvaler kirke. Dette som et ledd i olsokfeiringen til Hvaler menighet.

Mandag 1. august var det sommerkonsert i Hvaler kirke. Det var Ken Phillips, Maria Ying Schorpen, Jenny Schorpen og Per Wiggo Nilsen som sto for det musikalske.

6. juni hadde Benedicte Sjøvold med venner inviterte til konsert i Hvaler kirke den 6. juli. Inntektene gikk i sin helhet til. Det blir ny konsert i 2023. Møt opp.

14. juli var det duket for de to årlige konsertene til Fredrik André Olsen med venner i Spjørøy kirke. Fullt hus og god stemning på begge konsertene. Sees neste sommer!

FOLKEAKADEMIET KULTURSJOV FRA AKERSHUS holdt en allsidig konsert 11. juni i Spjørøy kirke. Velkommen igjen!

NORMISJON

06.10. / 03.11. / 01.12.

Kirkens hus kl. 18.

Velkommen!

Kontaktperson: Hilde Grosch Larsen,
telefon: 918 32 226

SØNDRE KIRKØY MISJONSFORENING

25.09. / 30.10.

Kirkens hus kl. 17.

Velkommen!

Kontaktperson: Hilde Grosch Larsen,
telefon: 918 32 226

VESTERØY MISJONSFORENING

03.10. / 17.10.

03.11. Misjonsmesse kl. 16, Vesterøy bedehus

14.11. / 28.11. / 12.12.

Vesterøy bedehus kl. 18.

Velkommen!

Kontaktperson: Ragnhild Kjellsen,
telefon: 951 24 337

MISJONSMESSE NMS

Vesterøy bedehus 3. november kl. 16.

Vi får besøk av Unni Holm Olsen (andakt) og Knut Lande. Så får vi høre sangglade barn, og det blir salg av flotte håndarbeid, lodd, kaffe og vafler. *Velkommen!*

SJØMANNSMISJONEN

10.10. / 14.11

Kirkens hus kl. 19.

Velkommen!

Kontaktperson: Ragnhild Nordengen,
telefon: 482 24 071

Sjømannsmisjonen har åpen kafé på Kirkens hus 1. søndag i advent, kl. 14–18. Der blir det salg av håndarbeid, kaffe og kaker. *Velkommen!*

STRIKKEKAFÉ PÅ VESTERØY BEDEHUS

Kl. 19–21:30

19.10. / 23.11. / 14.12.

Ta med deg egen drikke, så ordner vi noe å bite i, kr. 40. *Velkommen!*

Kontaktpersoner: Tove Arntzen,
telefon: 470 28 123

Hanne Moe, telefon: 990 33 434

STRIKKEKAFÉ PÅ KIRKENS HUS

Vi møtes kl. 11–14 første lørdag i hver måned fram til jul. Om vi har lyst blir det oftere.

Velkommen!

Kontaktperson: Ingerid Bjercke,
telefon: 905 67 519

STRIKKEKLUBBEN

Asmaløy bedehus den første torsdagen i måneden kl. 19.

Vær velkommen!

Kontaktperson: Anne Marit Kolbeinsen,
Mobil: 414 72 251.

ASMALØY MISJONSFORENING

Samlinger på Asmaløy bedehus den siste mandagen i måneden kl. 19.

Velkommen!

Kontaktperson: Anne Hvalgård,
Mobil: 995 83 695

FORMIDDAGSTREFF

28.09. Vesterøy bedehus kl. 11.

Gjest Rolf Utgård.

26.10. Asmaløy bedehus kl. 11.

Gjest Steinar Ekvik.

30.11. Kirkens hus kl. 11.

Gjest fra frivillighetssentralen på Hvaler.

Velkommen!

Frist for innlevering av stoff til neste nr er 25. oktober.

Siden sist....

BLÅTUR

Diakoniutvalgets årlige blåtur ble i år lagt til sköna Dalslands kanal. Vakkert vær, nydelig lunch og mange blide og hyggelige mennesker!

OLSOK

ble også i år markert i og ved Hvaler kirke. Kirken var åpen fra kl. 12 med konsert av Mats-André Soli. Deretter var det historisk foredrag av Ragnar Bjørck. Kl. 18 var det kveldsgudstjeneste og deretter rømmegrøt på tusenårsstedet.

FAMILIEGUDSTJENESTE MED UTDELING AV 6-ÅRSBØKER

Søndag 21. august feiret vi skolestart og to dåp i en fullsatt Spjørøy kirke. Fem skolestartere fikk hver sin 6-årsbok.

TUR TIL MAKØ

Diakoniutvalget tok oss i august med på fergetur med Olava til sommerrestauranten på Makø, Nordre Sandøy. Bjørn Wilberg fortalte fra øyas og Makøs historie, og verten fortalte fra sin, og restaurantens historie.

UKRAINA

Fin feiring av Ukraina sin uavhengighetsdag 24.8. Takk til alle våre nye innbyggere, som bidro med sang og mat. Det kom inn kr 5537 til Kirkens Nødhjelp sitt arbeid for Ukraina.

GUDSTJENESTER HØSTEN 2022

Alle gudstjenester starter kl. 11 om ikke annet tidspunkt er oppgitt.

25. september	Hvaler	Gudstjeneste for små og store. Høsttakkefest. 4 åringer får 4-årsbok. Kirkekaffe på Eplefestivalen. Kjersti Morland, Mats-André Soli og Grethe Hummel.
2. oktober	Spjærøy	Gudstjeneste med nattverd. Vikarprest.
9. oktober	Hvaler	Misjonsgudstjeneste. Mats-André Soli og Grethe Hummel.
16. oktober	Spjærøy	Gudstjeneste med nattverd. Mats-André Soli og Maria Vassli Gjære.
23. oktober	Hvaler	Gudstjeneste med presentasjon av konfirmanter 2023. Kjersti Morland og Grethe Hummel.
30. oktober	Spjærøy	Gudstjeneste for små og store. HalloVenn. Kjersti Morland, Mats-André Soli og Grethe Hummel.
Lø. 5. nov. kl. 13	Spjærøy	Minnegudstjeneste i forbindelse med Allehelgen.
Lø. 5. nov. kl. 15	Hvaler	Alle navn på dem som er gravlagt på Hvaler siden Allehelgen 2021, blir lest opp. Det tennes et lys for hver enkelt. Det blir anledning til selv å tenne lys for noen man savner. Mats-André Soli, Tore E. Thorkildsen og Grethe Hummel.
6. november	Spjærøy	Allehelgensgudstjeneste. Mats-André Soli, Tore E. Thorkildsen og Grethe Hummel.
13. november	Hvaler	Gudstjeneste med nattverd. Maria Vassli Gjære.
20. november	Spjærøy	Myldregudstjeneste for små og store. En gudstjeneste for alle sanser. De minste barna er spesielt inviterte. Kjersti Morland, Mats-Andre Soli og Grethe Hummel.

Med forbehold om endringer

Mer informasjon på kirken.no/hvaler.

Ved behov for transport til kirken:

Fra vest, kontakt Øyvind Olsen, tlf. 480 66 969.

Fra øst, kontakt Wenche Sture, tlf. 971 49 294.

SORG OG GLEDE I VÅRE KIRKER

DØPTE

Hvaler kirke

Lykke Johanne Svanekil
Maud Cathrine Suhrke Hildan
Sofie Herlovsen Asbjørnsen
Jenny Sofie Bäckstrøm-Andresen
Emma Kingell Tomtum
Linus Lindalen Kristoffersen

DØPTE

Spjørøy kirke

Hans Erik Seilø-Arntzen
Ada-Oline Eriksen
Magnus Sørum Aas
William Sperlin
Kaia Fagerland

JORDFESTEDE

Hvaler kirke

Elsa Syvertsen
Vigdis Elise Sælen
Unni Anita Nilsen
Sigmund Østigård
Ype Juurd Stelma
Torger Aleksandersen
Jan Erling Seidel
Ellen Margrethe Syvertsen
Ole Andreas Hauge
Marianne Haugholt

JORDFESTEDE

Spjørøy kirke

Odd Viggo Larsen
Anna Olette Fjeldberg
Eivind Kolltveit
Eva Lill Holberg
Knut Erik Ramberg

VESTRE FREDRIKSTAD GRAVLUNDS KAPELL

Lasse Franklin Hauge

HÅPETS KATEDRAL

Bjørn Kenneth Andersen

VIELSER

Hvaler kirke

Jens Emil Johansen &
Ina Sofie Dahl
Petter Hellstrøm Hereng &
Madeleine Kristine Skarpnes
Magnus Holmskau &
Anne Johansen
Vegar Eriksen Pettersen &
Maria Elisabeth Putkowski
Anders Øvergaard &
Inger-Lill Eikaas
Ville August Aarseth &
Gina Nakken
Ole-Johan Vauger &
Britt Synnøve Skogen
Rune Maylove Moltzau &
Wenche Karlsen Vinje
Beatrice Mortensen Delås &
Christian Eriksen
Marte Rosvold Johansen &
Stian Krogsæter
Pål Kristiansen &
Ann Kristin Taug

VIELSER

Spjørøy kirke

Lars Geiner Edvinsen &
Cecilie Fevik
Martin Kaland &
Julie Kristina Aasen Nilsen
Christopher Jensen &
Renate Dons Jensen
Sigurd Aas &
Kristina Sørum

UTEVIELSE PÅ HVALER

Petter Hagelund &
Annette Victoria Karlstad

FORBØNN FOR INNGÅTT EKTESKAP

Johanne Djupang-Melleby &
Camilla Djupang-Melleby
Erlend Spikkerud &
Marit Erna Austeng

FEST I GUDS HUS

Hvaler kirke

søndag 27. november

kl.13:30 og kl.15:30

**Vi synger adventstiden inn i
Hvaler kirke**

Festgudstjeneste med prosjektkor,
barnekor, orgel, piano og blåsere.

VELKOMMEN

Arr: Hvaler menighet

Fakkeltog fra kirken til torget for julegrantenning etter
siste gudstjeneste.